

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПЛЕМІННОГО ВІВЧАРСТВА УКРАЇНИ

Л. В. Жарук

ascitsr_vchensecretar@ukr.net

Інститут тваринництва степових районів імені М. Ф. Іванова
«Асканія-Нова» – Національний науковий селекційно-генетичний
центр з вівчарства
вул. Соборна, 1, смт Асканія-Нова, Чаплинський р-н.,
Херсонська обл. 75230, Україна

Нагальна актуальність збереження та розвитку вітчизняного генофонду овець зумовила постановку на дослідження питання щодо прогнозування потреб ринку у племінній продукції овець високої племінної цінності різних напрямів продуктивності та її маркетинг.

Метою досліджень було визначення ресурсного потенціалу вітчизняного племінного вівчарства.

Для забезпечення якісного поліпшення вітчизняного вівчарства необхідно щорічно вирощувати і реалізувати 40 тис. голів племінних овець різних напрямів продуктивності. В кризових умовах племінне вівчарство провідних племзаводів не втратило свої продуктивні якості. В основному, жива маса і настриги фізичної вовни репродуктивного стада ярок та баранців-річняків не тільки відповідають пред'явленим до них вимогам, але й перевищують їх, що свідчить про високий генетичний потенціал та адаптованість до навколишнього середовища. Крім того, аналіз породного складу маточного поголів'я овець свідчить про його пропорційний за чисельністю розподіл, тобто в Україні існують однакові можливості для розвитку кожного з напрямів.

Для якісного поліпшення вівчарства необхідно сформувавши ринок племінної продукції шляхом отримання та спрямованого вирощування племінних баранів в межах, які забезпечать потребу сільськогосподарських підприємств різних форм власності.

Ключові слова: ресурсний потенціал, племінне вівчарство, ринок, суб'єкт племінної справи.

ANALYSIS of the MODERN RESOURCE POTENTIAL of UKRAINIAN PEDIGREE SHEEP BREEDING

L. V. Zharuk

ascitsr_vchensecretar@ukr.net

Ascania Nova Institute of Animal Breeding in the Steppe Regions
named after M. F. Ivanov - National Scientific Selection-Genetics
Center for Sheep Breeding
1, Soborna Street, Askania Nova, Chaplynka district,
Kherson region, 75230, Ukraine

The urgent necessity of preservation and development of the local gene pool of sheep led to the formulation of research task about the forecasting of the market needs in the pedigree products of sheep of high breeding value of different productivity directions and marketing of these products.

The aim of research was to determine the resource potential of the native pedigree sheep breeding.

To ensure a qualitative improvement of the native sheep breeding is necessary to grow each year and to implement 40 thousand heads of breeding sheep of different directions of productivity. In crisis conditions, sheep breeding not lost its productive qualities at the leading breeding farms. In general, the live weight and wool clip of reproductive herd of ewes lambs and yearlings rams not only meet the requirements of the presented to them, but also exceed them, indicating a high genetic potential and adaptability to the environment. In addition, analysis of the species composition of the mothers' breeding stock of sheep testifies to its proportional on the number of distribution, that is, in Ukraine there are equal opportunities for the development of each of the directions of sheep breeding.

To improve the quality of sheep breeding is necessary to create a market of products by producing and directed growing of breeding rams within the limits that will ensure the needs of the agricultural enterprises of different ownership forms.

Keywords: resource potential, pedigree sheep breeding, market, subject of breeding.

АНАЛИЗ СОВРЕМЕННОГО РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦИАЛА ПЛЕМЕННОГО ОВЦЕВОДСТВА УКРАИНЫ

Л. В. Жарук

ascitsr_vchensecretar@ukr.net

Институт животноводства степных районов имени М. Ф. Иванова

«Аскания-Нова» – Национальный научный селекционно-генетический центр по овцеводству
ул. Соборная, 1, пгт. Аскания-Нова, Чаплинский р-н.,
Херсонская обл. 75230, Украина

Насущная актуальность сохранения и развития отечественного генофонда овец обусловила постановку на исследование вопроса о прогнозировании потребностей рынка в племенной продукции овец высокой племенной ценности различных направлений продуктивности и маркетинг данной продукции.

Целью исследований было определение ресурсного потенциала отечественного племенного овцеводства.

Для обеспечения качественного улучшения отечественного овцеводства необходимо ежегодно выращивать и реализовать 40 тысяч голов племенных овец разных направлений продуктивности. В кризисных условиях племенное овцеводство ведущих племязаводов не потеряло свои продуктивные качества. В основном, живая масса и настриги физической шерсти репродуктивного стада ярок и баранов-годовалов не только соответствуют предъявленным к ним требованиям, но и превышают их, что свидетельствует о высоком генетическом потенциале и адаптивности к окружающей среде. Кроме того, анализ породного состава маточного поголовья овец свидетельствует о его пропорциональном по численности распределении, то есть, в Украине существуют одинаковые возможности для развития каждого из направлений.

Для качественного улучшения овцеводства необходимо сформировать рынок племенной продукции путем получения и направленного выращивания племенных баранов в пределах, которые обеспечат потребности сельскохозяйственных предприятий различных форм собственности.

Ключевые слова: ресурсный потенциал, племенное овцеводство, рынок, субъект племенного дела.

В Україні створено генотипи овець різних напрямів продуктивності: тонкорунних, напівтонкорунних, грубововнових та смушкових овець, придатних до розведення в усіх природно-економічних зонах.

За останнє десятиріччя поголів'я овець в Україні, після різкого, майже у 10 разів, скорочення у 90-х роках, залишається на рівні одного мільйона голів. Чисельність племінних овець у суб'єктах племінної справи зменшилася удвічі, і становить біля 50 тис. голів (у тому числі 30 тис. голів вівцематок). Зосереджено племінне поголів'я овець у 20 племзаводах та 72 репродукторах.

Розвиток племінного вівчарства цілком залежить від становлення цін на його продукцію. Сучасний ринок і ціни не створюють умов для відродження галузі в усіх категоріях господарств незалежно від форм власності.

Тому цінова політика повинна забезпечити самофінансування розширеного відтворення поголів'я овець на основі створення конкурентоспроможного виробництва та формування оптимальної структури вівчарства.

Одержані прибутки від реалізації племінних тварин повинні бути спрямовані на розвиток племінної бази, підвищення генетичного потенціалу тварин та створення нових генотипів овець.

Мета досліджень. Визначення ресурсного потенціалу вітчизняного племінного вівчарства.

Матеріал і методи досліджень. В Україні прийнято Закон «Про племінну справу у тваринництві» [1], який визначає права та обов'язки власників і споживачів племінних (генетичних) ресурсів та основи державного контролю за дотриманням законодавства про племінну справу у тваринництві і забезпеченні її прибуткового ведення.

На сучасному етапі розвитку економіки функціонування прибуткового ринкового механізму у племінному вівчарстві вивчено недостатньо. Це стосується, зокрема, питань вивчення пропозиції і структури попиту на цю продукцію в процесі виробництва. В основі формування ринку вівчарської племінної продукції покладена Програма розвитку галузі вівчарства України на 2016-2025 рр. [2]

Висока актуальність проблеми збереження та розвитку вітчизняного генофонду овець зумовила постановку на дослідження питання щодо прогнозування потреб ринку в племінній продукції овець високої племінної цінності різних напрямів продуктивності, вивчення її попиту і пропозиції..

Попит і пропозиція на ринку - це саме той економічний механізм, який дозволяє повною мірою проявитися закону вартості. Попит відображає зв'язок між цінами і кількістю продукції, яка буде купле-

на при різному рівні ціни, а пропозиція свідчить про те, що продавці прагнуть продати більше товару за високих цін і менше за низьких.

Отже, діяльність суб'єктів племінної страви повинна бути спрямована на виробництво продукції, яка продається, а не на продаж того, що виробляється.

Предметом досліджень є економічний механізм формування та функціонування ринку племінної продукції овець. Джерелом інформації стали матеріали Мінагрополітики, Державного комітету статистики України, Укрплемоб'єднання, наукові розробки науково-дослідних установ, дані річних звітів суб'єктів племінної справи.

Об'єкт дослідження – племінні заводи та репродуктори: «Асканія-Нова», «Червоний Чабан», «Асканійське», «Маркєсво», «Чувиріно», Іллічівка, «Степок» та інші, в яких утримували овець наступних порід: асканійської м'ясо-вовнової з кросбредною вовною, асканійської тонкорунної, прекос, цигайської, сокільської, української гірськокарпатської та асканійського типу багатоплідних каракульських овець.

У процесі роботи застосовано наступні методи економічних досліджень: статистико-економічний, розрахунково-конструктивний, математичний, балансовий, експертних оцінок, анкетування, прогнозування.

Результати досліджень. В результаті вивчення ситуації на ринку племінної продукції за період з 1975 по 2014 рр. було встановлено три стадії ринкових змін, які характеризують розвиток племінного вівчарства.

Збільшення поголів'я овець в сімдесятих роках до дев'яти мільйонів голів привело до збільшення попиту на племінну продукцію вівчарства, зростанню цін, конкуренції серед селекціонерів при виведенні високопродуктивних порід та внутрішньопородних типів. Обсяг реалізації племінних овець в цей період становив 403 тис. голів. Спад попиту і пропозиції у 1980-1998 роках пов'язаний зі зменшенням поголів'я овець в зв'язку з реформуванням економіки. Несприятлива економічна ситуація на ринку племінної продукції у 2000-2009 рр. обумовила зниження попиту на племінних овець у 2009 році до 1,6 тис. голів.

З 2010 року спостерігається підвищення попиту на племпродукцію, у цей період було реалізовано в 3 рази більше племінних овець порівняно з 2009 роком. Дана тенденція збережена і в 2014 році.

З метою вивчення сучасної кон'юнктури ринку племінної продукції проведені маркетингові дослідження на виставках, та аукціонах в смт Асканія-Нова, Чубинське, ПЗ «Червоний чабан», «Агро-2010-2014» м. Київ.

Аналіз свідчить, що в середньому за 2010-2014 рр. провідними племзаводами було реалізовано племінного молодняка лише 19% від виставленого на продаж.

В той же час в розрізі порід найбільший попитом користувалися вівці асканійської м'ясо-вовнової породи, реалізація яких становила близько 47%, найменший попит був на овець асканійської тонкорунної породи - близько 16%.

Для визначення ємності ринку племінної продукції необхідно спрогнозувати розвиток вівчарства на перспективу виходячи з потреби якісного поліпшення наявного в Україні поголів'я овець.

Вівчарство країни в умовах сьогодення зорієнтоване на вирощування овець м'ясо-вовнових порід, питома вага яких в загальному поголів'ї становить понад 60% (табл. 1).

Таблиця 1. Порідний склад овець України

Порода	Чисельність овець на 01.01.2015 р.	
	тис. гол.	%
Асканійська тонкорунна	109,5	13,9
Прекоc	116,3	14,8
Асканійська м'ясо-вовнова з кросбредною вовною	108,6	13,8
Цигайська	239,2	30,4
Українська гірськокарпатська	107,2	13,6
Сокільська	4,5	0,6
Асканійська каракульська	29,0	3,7
Романовська	8,5	1,1
Інші породи (латвійська темноголова, олібс, меріноландшаф)	18,0	2,3
Безпородні помісі	45,0	5,7
Всього	785,8	100,0

Даний напрям виробництва викликаний потребою ринку, який на сьогодні ставить на перше місце виробництво м'яса, а потім вовни, що і підтверджує прогноз розвитку вівчарства в Україні на перспективу до 2025 року (табл. 2).

Поголів'я вівцематок збільшиться у 2 рази, вихід приплоду на 100 вівцематок – з 86 до 110 ягнят, загальна чисельність одержаних ягнят – у 2,4 рази, що сприятиме розширенню ринку вівчарської продукції. За період з 2016 р. по 2025 рік виробництво м'яса на вівцематку прогнозується збільшити з 26 кг до 35 кг.

Для забезпечення якісного поліпшення вітчизняного вівчарства необхідно щорічно вирощувати і реалізувати 40 тис. голів племін-

**Таблиця 2. Показники розвитку вівчарства
в Україні на перспективу**

Показник	Рік				
	2017	2020	2023	2024	2025
Поголів'я овець, тис. голів	866	1097	1376	1439	1550
в т.ч. вівцематки	572	722	905	947	1020
Приплід, тис. голів	514,8	707,6	1267	1609,9	1122
Середній немітої вовни, кг	3,3	3,8	3,8	3,8	3,8
Виробництво немітої вовни, т	2857,8	4168,6	5228,8	5468,2	5890
Ціна реалізації вовни у фізичній вазі, грн / кг	10,0	16,0	19,0	20,0	21,0
Виручка від реалізації вовни, млн грн	25,7	37,5	47,1	49,2	53,0
Виробництво овець на забій у живій масі, т	15444	21660	29865	32198	35700
Виробництво овець на забій у живій масі на 1вівцематку, кг	27,0	30,0	33,0	34,0	35,0
Ціна баранини, грн / кг	28	35	38	39	40
Виручка від реалізації овець на забій у живій масі, млн. грн	432,4	758,1	1134,9	1255,7	1428,0
Виробництво молока, тис. т	3,6	4,9	6,5	7,1	7,8
Ціна реалізації молока, грн/кг	11,0	15,0	16,0	17,0	17,0
Виручка від реаліз. молока, млн грн	39,6	73,5	104	120,7	132,6
Виробництво овчин, тис. шт	489,06	672,2	1203,7	1529,4	1065,9
Ціна реалізації овчин, грн / шт	45	65	75	80	80
Виручка від реалізації овчин, млн	22,0	43,7	90,3	122,4	85,3
Надходження гною, тис. т	433	548,5	688	719,5	775
Виручка від реалізації гною, млн грн	43,3	54,85	68,8	71,95	77,5
Валовий продукт всього, млн грн	563,1	967,7	1445,0	1619,9	1776,4
Валовий продукт на 1 гол. овець, грн	650,2	882,1	1050,1	1125,7	1146,1
Всього витрат, млн грн.	866,0	1261,6	1720	1841,9	2015,0
Витрати на вівцю за рік, грн	1000	1150	1250	1280	1300
Прибуток +, збиток -, на 1 вівцю, грн	-349,8	-267,9	-199,9	-154,3	-153,9
Прибуток +, збиток -, млн грн	-302,9	-293,9	-275,0	-222,0	-238,6
Рівень рентабельності галузі, %	-35,0	-23,3	-16,0	-12,1	-11,8

них овець різних напрямів продуктивності. Розрахунок здійснено на основі визначення оптимальної питомої вага реалізованої племпродукції в загальній кількості поголів'я овець України за 1975-1990 роки, період коли були створені економічні передумови для розквіту галузі. Обсяг реалізації племінних тварин в даний період складав 5% від загального вівцепоголів'я.

На основі даних Укрплемоб'єднання щодо наявності племінного поголів'я по областях визначено сучасний стан племінних ресурсів овець за 2010-2014 рр. (табл. 3).

Таблиця 3. Ресурсний потенціал племінного молодняку в середньому за 2010-2014 рр.

Зона	Поголів'я, гол.	В т.ч. маток і ярок старше 1 року	Одержано ягнят, гол.	Вихід ягнят на 100 маток, гол.	Середня жива маса, кг	На продаж, гол.
<i>Степ</i>	28901	17965	17290	102	23	3974
Луганська	3330	2047	1407	100	19	-
Дніпропетровська	4393	2427	1810	78	23	643
Донецька	3118	1970	2180	112	22	648
Запорізька	681	352	304	168	19	151
Миколаївська	1194	700	702	78	29	76
Одеська	9997	6663	7600	92	29	1688
Херсонська	5848	3524	3004	85	26	718
<i>Лісостеп</i>	11336	5803	4325	85	23	1165
Вінницька	1116	480	460	90	27	257
Полтавська	1097	474	436	92	28	40
Сумська	1508	765	381	50	20	190
Харківська	4329	1582	812	100	14	86
Чернівецька	2355	1987	2005	101	18	351
<i>Полісся</i>	2833	1889	770	86	29	350
Житомирська	1020	950	513	-	35	350
Львівська	1813	939	257	86	22	-
<i>Карпати</i>	6270	3759	3445	93	19	170
Закарпатська	5978	3636	3300	99	20	170
Всього, тис. гол.	49340	29416	25830	92	24	5659

В Україні стадо племінного молодняку налічує 25,8 тис. гол. Враховуючи селекційний відбір та вимоги до племінної продукції, з отриманого поголів'я стандарту відповідають, згідно з досліджень

вчених-селекціонерів, лише 30% або 7,7 тис. голів. Беручи до уваги, що 25% даного поголів'я використовується для відновлення власного стада, на продаж, для якісного поліпшення товарного стада овець буде виставлено 5,7 тис. голів, що становить 20% від необхідної кількості.

Для визначення якісного стану племінного вівчарства проведено порівняльну оцінку фактичної продуктивності племінних овець різних порід з вимогами стандартів до них..

В основному жива маса і настриги фізичної вовни репродуктивного стада ярка та баранців-річняків не тільки відповідають пред'явленим до них вимогам, але і перевищують їх, що свідчить про високий генетичний потенціал та адаптованість до навколишнього середовища.

В таврійському типі асканійської тонкорунної породи стандарти за живою масою перевищено на 6,5-12,8%. Проте спостерігається зниження показників настригу вовни, що пояснюється відсутністю повноцінної годівлі овець протягом останніх років. Це стосується і двох типів цигайської породи овець, де відмічено зниження настригів вовни у баранів-плідників та баранців-річняків на 11,4-20,3%.

В кризових умовах тваринництва племінне вівчарство провідних племзаводів не втратило свої продуктивні якості. Крім того аналіз наявного маточного поголів'я овець, в розрізі напрямів продуктивності, (табл. 4) свідчить про його пропорційний розподіл, тобто в Україні існують однакові можливості для розвитку кожного з напрямів.

Таблиця 4. Поголів'я племінних вівцематок в розрізі напрямів продуктивності, голів

Зона	Всього, гол.	В тому числі		
		тонкорунні	напівтонкорунні	Грубововнові
Степ	17965	5330	7385	5250
Лісостеп	5803	2231	1669	1903
Полісся	1889	939	950	-
Карпати	3759	517	-	3242
Разом	29416	9017	10004	10395

Для досягнення якісного поліпшення вівчарства необхідно сформувати ринок племінної продукції шляхом отримання та спрямованого вирощування племінних баранів в межах, які забезпечать

потребу сільськогосподарських підприємств різних форм власності (табл. 5).

Таблиця 5. Розрахунок обсягів вирощування в племзаводах племінних баранів для сільськогосподарських підприємств, тис. гол.

Порода	Р і к					
	2016	2017	2018	2019	2020	2025
Цигайська	0,8	0,8	0,9	1,0	1,1	3,4
Асканійська м'ясо-вовнова	0,4	0,5	0,5	0,6	0,6	1,9
Асканійська тонкорунна	0,4	0,4	0,5	0,5	0,6	1,7
Прекос	0,3	0,4	0,4	0,4	0,5	1,5
Багатоплідний каракуль	0,22	0,23	0,25	0,25	0,25	0,3
Смушкові	0,1	0,14	0,2	0,2	0,2	0,6
Українська гірсько-карпатська	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4	1,2
Разом	2,52	4,77	4,77	5,35	5,65	11,1

За умови досягнення прогнозованих параметрів розвитку племінного вівчарства функціонування ринку племінної вівчарської продукції дозволить одержати додаткові кошти від реалізації племінних тварин на внутрішньому ринку та забезпечити їх експорт.

Висновки. Встановлено, що в кризових умовах тваринництва племінне вівчарство у провідних племзаводах не втратило свої продуктивні якості. В основному жива маса і настриги фізичної вовни репродуктивного стада, ярок та баранців-річняків не тільки відповідають пред'явленим до них вимогам, але і перевищують їх, що свідчить про високий генетичний потенціал та адаптованість до навколишнього середовища.

Для забезпечення якісного поліпшення сучасного вітчизняного ринку племінного вівцепоголів'я України необхідно щорічно - 40 тис. голів племінних овець.

Список використаної літератури

1. Закон «Про племінну справу у тваринництві» <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1328-14>.
2. Програма розвитку галузі вівчарства України на 2016-2025 рр.